

Cisterciácké klášterní krajiny

projekt spolupráce PRV
reg.č. 22/000/1931b/231/000001

EVROPSKÁ UNIE

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

Evropa investuje do venkovských oblastí

Program rozvoje venkova

Krajinou
vysočinských
písmáků

mezi ideálem a realitou

Představení autorů

- Sixtus Bolom-Kotari, historik, památkář se zkušeností ředitele muzea, deset let na Akademii věd, dvacet let s vysočinskými písmáky
- Martina Bolom-Kotari, historička, přednáší na FF UHK

Představení příspěvku

- Téma změny vztahu člověka a krajiny za posledních zhruba dvě stě let
- Příklad Českomoravské vrchoviny, zvláště Bystřicko a Jimramov, v souvislostech
- Čtyři tematické okruhy, provokativní teze o vztahu krajiny a člověka dříve a nyní („idealizace“ a „realita“), doklady v podobě citátů z historických pramenů a obrazové dokumentace

I. Krajina:

otevřené jeviště

lidského

života

Dříve:

A/ Většina lidí žila na venkově, prožívala celý život pod otevřenou nebeskou klenbou a řídila se časem přírody

Nyní:

A/ Většina lidí je ve městech a tráví život v uzavřených prostorech, často s umělým osvětlením, bez ohledu na přírodní cykly; lidé závislí na umělém času je neustále kontrolují na displejích

Dříve:

B/ Člověk tvořil krajinu po staletí vlastníma rukama, byla harmonicky strukturována (střídání políček, cest a lesů), zároveň zůstávala nevyzpytatelná a nebezpečná (zabydlená neznámými zvířaty i magickými bytostmi)

Nyní:

B/ Krajinu přetvářejí stroje bez ohledu na jakékoli struktury; redukována na průmyslovou surovinu, skladovací prostor nebo vzdálenost, který „řeší“ dopravní prostředky; krajina se zdá „mrtvá“ (druhovú redukce, ale i konec magie)

Dříve:

C/ Krajina ve své rozmanitosti otevřená, prostupná pro lidi i zvířata, mj. vzhledem k velkým šlechtickým panstvím

Nyní:

C/ Krajina stále více spoutaná neprostupnými bariérami dopravních a staveb a sítí, betonových a drátěných plotů; nejen jako symbol vlastnictví, ale rozparcelování země mezi oligarchy

Dříve:

D/ Člověk se v krajině pohyboval pěší chůzí, a to i na velké vzdálenosti; hustá síť cest připomínajících oběhovou soustavu

Nyní:

D/Pohyb člověka v krajině je závislý na dopravních prostředcích (osobních automobilech); místo sítě cest v krajině jen okruhy kolem parkovišť

Citáty z historických pramenů

„Planetní znamení nebeské mé jest střelec a planeta má jest Jupiter. Obloha nebeská dala mi *Complexi*, to jest vtip a paměť.“

Tomáš Juren, *Paměti* (1799)

„Dostal jsem náhodou *Manuálník*, to jest *Jádro Písma* svatého do rukou, v kterémž sem k svému potěšení rád, ale však v soukromosti na větším díle buď v lesi aneb někde na poli čítával.“

Tomáš Juren, *Paměti*

„...a co se nám v tom lesi, když jsme z něho vycházeli, přihodilo? Tu uslyšíme jakési tlučení a třískání a my jsme pryč na stranu z cesty utíkali a na zem padli. Potom po dobré chvíli zase šli...“

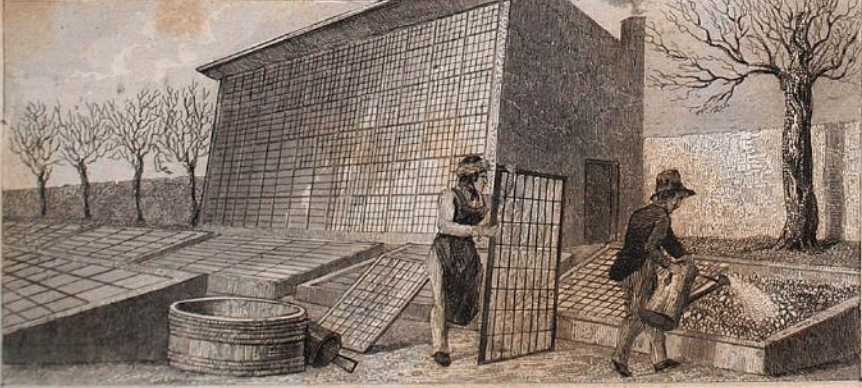
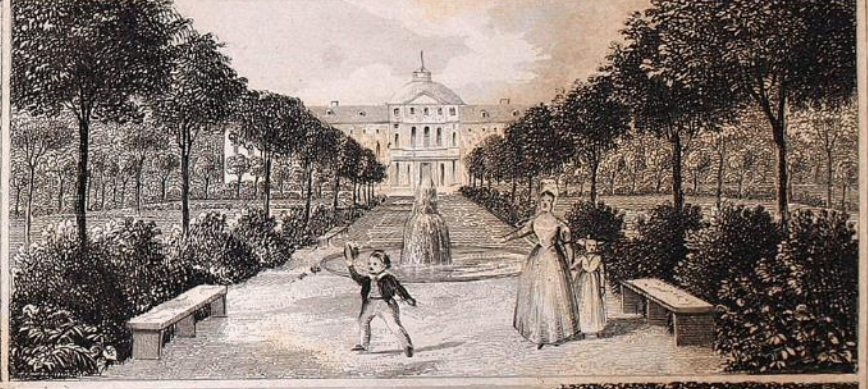
„...až přijda nad Chudobín do lesa, tam jsem jakési veliké ohnivé světlo jako kolo nad lesem viděl, a tu se mně začala paměť' tratit...“

Tomáš Juren, *Paměti*

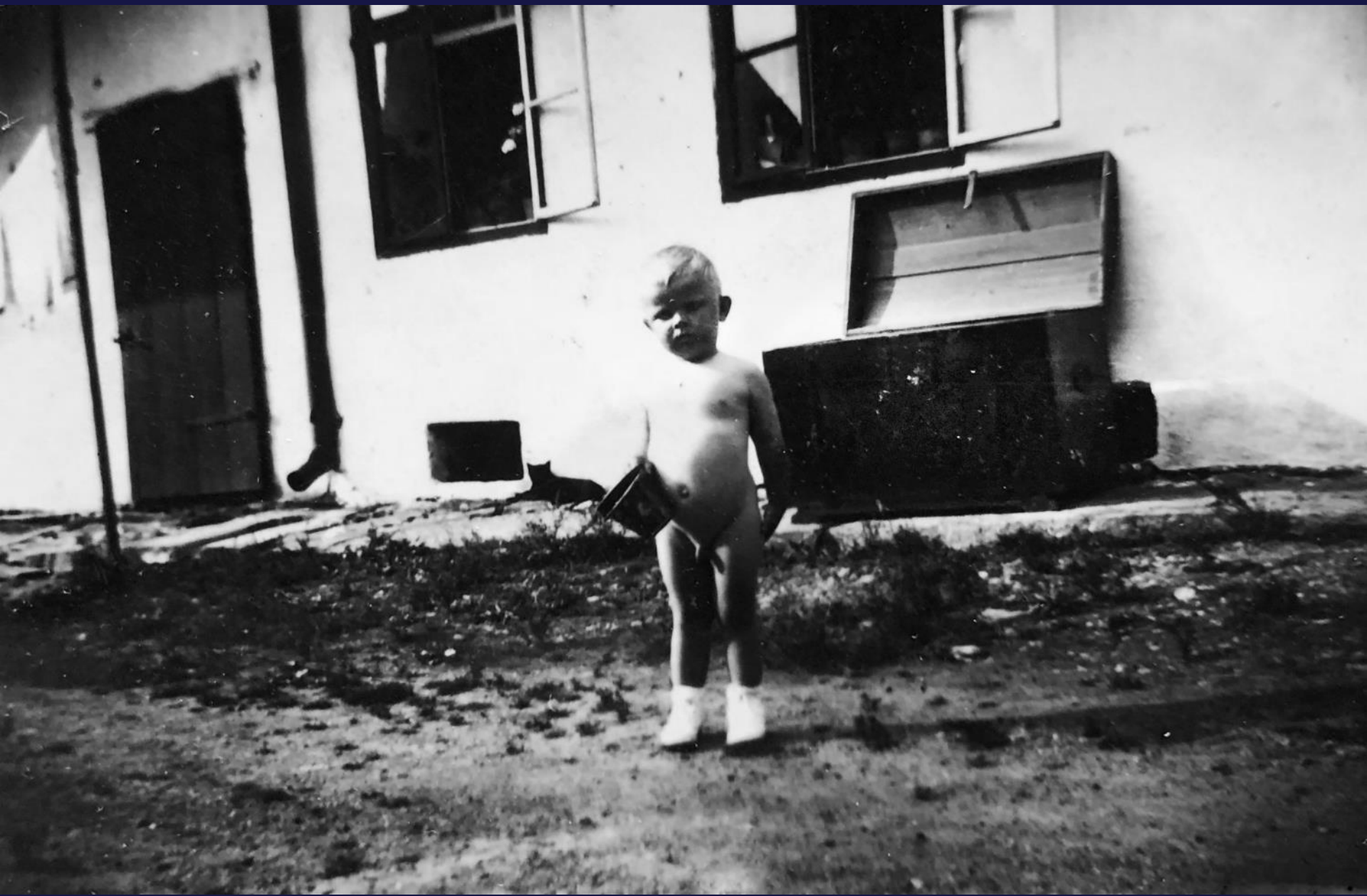
„A s hrůzou si uvědomuji, že tyto lesy jsou mrtvé.
Žije jenom to, co někomu náleží, oč se někdo
stará, co někdo miluje, co někdo šetří. A komu
náležejí tyto lesy? Kdo jest jejich pán? Lupič a
zloděj není pán. Už tady nic nestraší, zmizely víly,
skřítki, krakonošové, bludičky a vodníci...
Zmizelo tajemství, ta tam je země očarovaná!
Zmizel pán! At' už jakýkoliv, ale pán.“

Jakub Deml, *Podzimní sen* (1951)

Obrazová dokumentace

1) Obst- und Grasgarten. 2) Kohl- und Gemüsegarten. 3) Baumschule, Nelkenflor, Pfirsichspalier. 4) Lieggarten. 5) Mistbeet und Treibhaus. 6) Park.

II. Strom

života

Dříve:

A/ Strom poznání a života: Bible, rodokmen i konkrétní živá bytost, spojení osudů stromu a člověka (také při kácení), spojení stromu a lidské stavby, tematizované pověstmi (např. pernštejnský tis); úcta ke stromu a jeho stáří

Nyní:

A/ Strom jako anonymní průmyslová surovina; rozdělení lidí a stromů, stromy masově likvidovány stroji; stáří stromu vnímáno jako hrozba (strom je přestárlý)

Dříve:

B/Schopnost lidí
radovat se z praktického
užitku stromu a zároveň
z jeho krásy

Nyní:

B/ Strom jako nepřítel
člověka produkující
nežádoucí odpad (listí) a
příležitostný zabiják,
zvláště motoristů

Citáty z historických pramenů

„Protož aspoň ten čas mohl sem se z požehnání Božího ze svých milých dítek potěšiti a zradovat a tento následující žalmový veršík CXXVIII., verš třetí zazpívat: Své dítky též uhlídáš vůkol svého stolu jako strůmky v jarní čas, když kvetou pospolu.“

Tomáš Juren, *Paměti*

„Tento sen i také ten dlouhý a vysoký strom sem zase ve snu viděl totiž roku 1827 v noci na den 12. ledna, totiž viděl jsem ten a takový strom ležet na zemi, tak jak jsem jej prvně byl viděl, a on se velice rozzelenal a já jsem u jeho samého vršku stál atd. A snad ten dlouhý vysoký strom dlouhost mého věku znamená, poněvadž mne Pán Bůh z milosti dlouhým věkem obdařil.“

Tomáš Juren, *Paměti*

„Roku 1801 vsadil sem lípu v mý zahradě v koutě vedle zahrady Jana Zicha, mýho souseda... Byla ale na loket velká a jako malej prst tlustá. Poněvác mně všechny stromy shořely, tak sem tu lípu vsadil, abych zas v zahradě něco zelenýho měl...“

Chládkova novoměstská kronika

Obrazová dokumentace

rozlošny
la, Adama Ewa

3
Zahradu swa
w hnaney,

pil No spodi z kuz kag w zemi
na rnychod, a postawil tam elowela
om ziwota v prostia kagi n
wiedeni dobrego azleho. Azehy
wychazeli z Eden, Gijon, Gijon
a Gijonates. Zapowidel z kuz
kuz, rla: z kazdeho stromu kag
spobadne qstt budes, ale z stro
wedeni dobrego azleho nikoli ne
nebo w kterybykoli den zneho

ged, harti v myes. 2. Moqz: 1. 2. 3
z kuz, nehpru. elowela, zprachi
zenne stwotil, a qceq stwotil. obrazen
z milost obdaril, n proce se neqeden.
tak wysoce z kuz, a ad tuz, hly woz
hly na stuz zapomina. Zy wssat o
Erdce me pamatiga wozny nato,
peachy: nenasledig, nebs papel a
blato.

III. Dům:

obraz

řádu

světa

Dříve:

A/ Vědomí přesahu
domu nad rámec
lidského života;
tajemství, historie domu

Nyní:

A/ Dům postupně
redukován na spotřební
zboží

Dříve:

B/ Přirozená krása domu jako obrazu měřítek přírody a jejich estetických kritérií; tyto domy umějí stárnout (vrůstají zpět do přírody)

Nyní:

B/ Dům jako obraz přerušného vztahu člověka k přírodě, jejím měřítkům a materiálům (málokdo jí plastovými přibory a nosí polyesterová trička, plastová okna ale nevadí); nové domy často neumějí stárnout (mění se na odpad)

Dříve:

C/ Šetrnost jako úspora financí, ale i šetrné chování ke starému domu (pouze výměna dožilých částí či konkrétní úprava podle módy); průběžná údržba

Nyní:

C/ Pseudošetrnost: upřednostnění nejlevnějších prvků (plastová okna), přitom ale provádění celkových nesmyslných nákladných zásahů (zbourám stodolu, abych na jejím místě postavil garáž pro svá auta)

Citáty z historických pramenů

„Starožitnost. V kraji Brněnském na panství Kunstadtském v obci a dědině Prosetíně za starodávných časův grunt neb místo Jurnovo bejvalo, buď to nějakou tvrzí aneb nějakým slovutným dvorem. Poněvadž toho gruntu sou rozděleni dva gruntové, těž i také staré zdi a zbořeniny toho dostatečně dokazují a vysvědčují.“

Tomáš Juren, *Paměti*

„Jednoho času stavěl sobě jistý člověk v Malém Ubušíně chalupu a požádal mě, abych jemu dle obyčeje jeho náklad a léta, kdy jest stavěno, na svisle (štitě) té chalupy zaznamenal...“

Tomáš Juren, *Paměti*

„Stárne jistě všecken tento svět, mají města a obce svůj věk, mají jistě od Boha uložené cíle, domové i stromové. A jakž apoštol svědčí, věci tyto stvořené nám k užitku slouží. Marnosti jsouc poddané, svým jakýmsi způsobem úpějí, vzdychají a čekají vysvobození.“

Tomáš Juren, *Malá knížečka o věku starém* (1816)

Obrazová dokumentace

DOLNÍ ROŽÍNKA ZÁMEK

VÝROBA VOMÁČKA
PARDUBICE.

ARTERNAUS GLEA PURUS

IV. Hranice

smrti

Dříve:

A/ Cyklus jediného dne, ale i roční období v krajině jako zrcadlo koloběhu lidského života (ráno, jaro – mládí, večer, zima – stáří)

Nyní:

A/ Oddělování životních cyklů přírody a člověka se pojí s nesmířením moderní civilizace se smrtí; s rostoucím technickým pokrokem je pro lidi stále obtížnější přijmout proměnu a konečnost tělesné existence

Dříve:

B/ Jestliže se život členil jako období roku v krajině, muselo po zimě přijít znovu jaro – hranice života a smrti nebyla neprostupná; smrt neznamenal absolutní konec ani nevedla ke konečnému odloučení od pozůstalých

Nyní:

B/ Smrt většinou společností vytěsňována jako protiklad života, jeho definitivní konec; boj moderní vědy se smrtí

Dříve:

C/ Přirozené umírání a pohřeb součástí programu lidského života; vědomá smrt v kruhu nejbližších, přechodové rituály v rámci komunity (rozloučení, odpuštění)

Nyní:

C/ Nepřirozené oddělené umírání, v osamělosti a „péči odborníků“, bez vyrovnání se s vnějším světem, bez přechodových rituálů (anonymní odvoz zemřelého člověka jako nefunkčního spotřebiče do sběrného dvora)

Dříve:

D/ Hrob jako prostor
znovusjednocení těla s
celkem, nebylo
zapotřebí hřbitovů
oddělených zdmi a
hrobů s obrubníky a
jmény; neoznačený
prostý rov, květiny,
kámen, strom

Nyní:

D/ Hrob jako symbol
oddělení člověka od
celku; trvanlivé
náhrobky z umělého
kamene se jmény a
fotografiemi zesnulých,
obrubníky a zdi

Citáty z historických pramenů

„Bylo krásného, červnového dne, po slunce západu, kdy zahradou ještě proudilo ve vrcholech stromů zlaté světlo. Vzduch byl lahodný, pln vůně. Tiše, velebně zhasínal letní den, a v tu chvíli náhodou četl:

Dnešní den nedávničko teď nastával nám a jako budoucího něco začínali jsme jej, a hle, již zmizel! Kam se poděl dne tohoto čas ten, kterýž se ukázal, byl a minul, a na věky se nevrátí více? Dejž, milý Pane Bože, at' umíme počítati kratičké dny naše na světě, a moudře sobě počínáme...“

Alois Jirásek, F. L. Věk, Praxis Pietatis

„Rok 1800. a má nebezpečná nemoc též nastala a trvala celým rokem tím. Nyní se mně již můj věk na odpoledne obrátil.“

Tomáš Juren, *Paměti*

„...posadil sem se a ono z nenadání tak se ve mně mé srdce pohnulo a zatřáslo a všecky mé vnitřnosti se ve mně pohnuly a obrátily. Nevědouce pak já, co to bude, a on právě v tu hodinu a v tu chvíli můj milý otec Pavel Juren umíral a dle mé s ním krevní náтуры a přirozené lásky se mnou se žehnal. A tak usnul v Pánu můj milý Otec. Roku Páně 1782 dne 9. září, kdežto přijdouce já tam potom na druhý den 10. září, jakožto syn sem jej oplakal a uctivě do jeho odpočívajícího hrobu pochoval.“

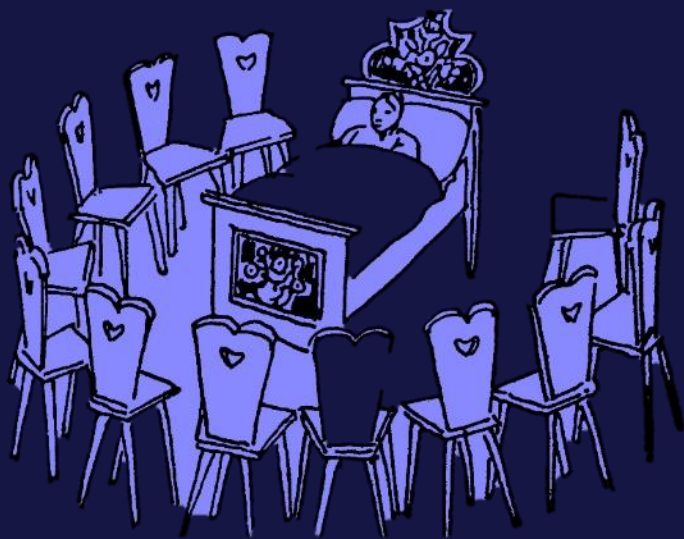
Tomáš Juren, *Paměti* (1799)

„Roku Páně 1787 dne 10. srpna v neděli po poledni roznemohla se má dceruška Františka na neštovice... Skrze dvě neděle s neštovicema stonala a potom dne 1. září v sobotu ráno o třech hodinách lehoučce a št'astně v Pánu usnula... A v neděli, jakž sobě předpověděla sama, po poledni o třech hodinách s velkým zástupem lidu uctivě zprovázena a pohřbena jest na tom místě, kde sem já první shromáždění náboženství u mne dovoleného začal a konal nad dědinou Veselím...“

Tomáš Juren, *Paměti*

„Milí broučci a berušky, a ty můj Broučku a Beruško, to jste hodní, že jste přišli ještě se ke mně podívat. Pán Bůh mně zjevil, že se dnes z toho světa odeberu, a já bych se ráda s vámi rozžehnala.“

Jan Karafiát, *Broučci* (1876)

„Hroby nebývaly na Horácku příliš zdobený.
Obyčejně vysoko nasypaný růvek zarostl bujnou
travou, z níž vykukovalo svými hlavičkami jen
polní kvítí.“

„Nějakou dobu se prý ještě pod třešni spatřoval
hrobový kámen starého kantora; třešeň ani kámen
už ale dávno na hřbitově nejsou a tudíž se neví o
místě, kde jsou jeho pozůstatky uloženy.“

Obrazová dokumentace

Gásem Sedlák,
na wšechny
Délam.

Gásem Wogáť,
za wšechny
Bogúgu.

Gásem Knež,
za wšechny se
Modlím.

Jásem Pán,
gá wám wšsem
Poraičím.

Gásem Smrt,
ga waš wšsectui
Boberú.

Josef Swanda

Милана Грешин
и њена породица
1925 - 2001

RODINA
JILKOVÁ
MORNOVA

RODINA VORHÁNYIC
JILKOVÁ
MORNOVA

RODINA ANBRUŠOVÁ
MORNOVA
LIBUŠE

RODINA
JILKOVÁ
MORNOVA

RODINA
ZOBAČOV

RODINA
FRANTIŠKA
LIBUŠE

MINDŘIŠKA
JAROŠKOVÁ
KRAUSOVÁ
20. 4. 1901
28. 11. 1980

GUSTAV
JAROŠKOVÝ
* 1. 4. 1922
† 25. 11. 1980
ZEMŘEL NA
SMRŤ

DR. JOSEF
JAROŠKOVÝ
17. 11. 1910
14. 3. 1974

RODINA JAROŠKOVÁ Z DALEČIC

RODINA JAROŠKOVÁ

